

IN MEMORIAM

ROSA FORT (1951- 2021)

Maria Rosa Fort i Cañellas va néixer a Reus el 16 de juny de l'any 1951 i va morir a Saragossa el 20 de gener de 2021. Reusenca de soca-rel, les circumstàncies de la vida la dugueren a la Universitat de Saragossa per estudiar la llicenciatura de Filosofia i Lletres, en la branca de Filologia Romànica. Aquesta estudiant brillant i aplicada aviat captà l'atenció del catedràtic de Gramàtica Històrica, el Dr. Tomás Buesa Oliver, qui fou el director de la seva tesi de llicenciatura titulada *Estudio lingüístico de sesenta documentos del Proceso de las Cortes de Tamarite de Litera del año 1375, según el manuscrito 2*, la qual fou defensada el 1975. D'aquesta manera, s'incorporava al grup de deixebles del Dr. Buesa i iniciava una línia de recerca que seria el fonament de la seva carrera investigadora: la història de la llengua; a més, introduïa en la seva formació romanística una altra de les seves passions: la llengua catalana, la seva llengua materna, a la qual dedicà bona part de la seva docència, projectes i publicacions. L'estiu de l'any 1983 obtingué el doctorat en Filosofia i Lletres, dins la secció de Filologia Romànica, amb la tesi titulada *Léxico romance en documentos medievales aragoneses (siglos xi y xii)*, també dirigida també pel Dr. Buesa, la qual fou publicada el 1994. En aquesta recerca encetava una altra de les línies en què assentà la seva trajectòria investigadora: l'estudi de l'aragonès a l'edat mitjana.

L'activitat docent de Maria Rosa Fort començà aviat com a professora ajudant i l'any 1986 accedí a la plaça de Professora Titular d'Universitat de l'àrea de Llengua Espanyola; es responsabilitzà d'assignatures relacionades amb la història i la variació dialectal de l'espanyol, i també de la docència de la matèria optativa *Lengua catalana*, incorporada a la llicenciatura de Filologia Hispànica el curs 1985-1986. Aquest fet i, sobretot, l'encoratjament de Maria Antonia Martín Zorraquino foren determinants a l'hora de prendre una de les decisions més importants de la seva vida acadèmica, la sol·licitud el 1996 del canvi d'àrea de coneixement per passar a ésser Professora Titular d'Universitat de l'àrea de Filologia Catalana. Aquesta determinació fou recolzada totalment pel Departament de *Lingüística General e Hispànica*, al qual pertanyia, i suposà una fita transcendental ja que es creava de manera efectiva l'àrea de Filologia Catalana dins d'aquell departament. El 8 d'octubre de 1997 es convertí en la primera professora permanent de Filologia Catalana de la Universitat de Saragossa.

A partir d'aquell moment, es dedicà en cos i ànima a la docència de la llengua i la literatura catalanes, i a la investigació del català a l'Aragó. Això li possibilità assumir la direcció de diversos treballs de doctorat sobre aquesta temàtica i, el que fou per a ella més important, la direcció de la tesi doctoral de Maria Teresa Moret Oliver, titulada *Documentació notarial aragonesa del segle xiv escrita en català. Edició i estudi grafemàtic*, la primera que s'escrivia i es defensava íntegrament en català a la Universitat de Saragossa, malgrat els entrebancs administratius que calgué vèncer perquè se'n pogués dur a terme la lectura, atès que el català no era llengua oficial a l'Aragó ni tampoc de cap estat pertanyent a la Unió Europea.

L'octubre de 2012 culminava la seva vida universitària en ésser anomenada Professora

Emèrita de la Universitat de Saragossa, quan prengué la determinació de retirar-se, recent complerts els 61 anys. Fou una decisió molt meditada, però els temps a la Universitat eren nous i s'albirava un cert enrenou en l'àmbit de la docència. Aquesta circumstància la dugué a avançar la seva jubilació per gaudir d'un temps, fins als 70 anys, dedicat exclusivament a la recerca.

La tasca investigadora de Maria Rosa Fort fou sostinguda per quatre pilars: la història de la llengua, la variació lingüística, la llengua catalana i la llengua aragonesa. Així resta reflectit en la participació en diferents projectes de recerca al voltant del lèxic aragonès, l'antroponímia romànica aragonesa i de la llengua catalana en documentació medieval i moderna de la Franja d'Aragó. De fet, fou qui inicià la recopilació de textos escrits en català procedents de poblacions aragoneses i l'estudi de la seva *scripta*, i també qui involucrà els seus col·legues, Javier Giralte i Maite Moret, en una empresa que ha tingut continuïtat fins ara i actualment està donant els seus millors fruits. Així mateix, participà en el primer estudi sociolingüístic sobre

la Franja d'Aragó, i durant cinc anys fou la investigadora principal del grup de recerca emergent *GRICAR-Grupo de Investigación del Catalán en Aragón*, reconegut pel Govern d'Aragó. Cal remarcar, a més, tots els articles en què ens ofereix dades interessantíssimes sobre el lèxic contingut en manuscrits de Fraga del segle XVI; també aquells en què estudia el contacte entre l'aragonès i el català en textos aragonesos dels segles XIV-XVI; a més dels dedicats a la literatura oral de l'Aragó catalanòfon, als cognoms de Fraga o a l'antroponímia femenina aragonesa del segle XIV. En definitiva, un ventall de treballs en els quals deixà palesa la seva capacitat investigadora i el seu lligam amb una realitat lingüística que li era ben propera. Aquest fou el motiu principal pel qual rebé el Premi Recerca del M. I. Ajuntament de la Ciutat de Fraga l'any 1990.

Maria Rosa Fort inaugurà la nòmina de professors de Filologia Catalana a la Universitat de Saragossa i es va responsabilitzar de furnir la biblioteca de la Facultat de Filosofia i Lletres d'un fons de publicacions sobre llengua i literatura catalanes inexistents fins llavors. D'altra banda, quallà relacions especialment properes amb els departaments de Filologia Catalana de les universitats de Barcelona, València i de les Illes Balears.

Ens ha deixat Maria Rosa, és cert, però agraïm el temps que poguérem gaudir de la seva amistat i tot allò que vam aprendre d'ella. Des del record, li dediquem aquest poema de Miquel Martí i Pol:

*Parlem de tu, però no pas amb pena.
Senzillament parlem de tu, de com
ens vas deixar, del sofriment lentíssim
que va anar marfontent-te, de les teves
coses, parlem i també dels teus gustos,
del que estimaves i el que no estimaves,
del que feies i deies i senties;
de tu parlem, però no pas amb pena.
I a poc a poc esdevindràs tan nostre
que no caldrà ni que parlem de tu
per recordar-te; a poc a poc seràs
un gest, un mot, un gust, una mirada
que flueix sense dir-lo ni pensar-lo.*

Javier GIRALTE & Maite MORET
(Universidad de Zaragoza)